

42852222

2222-2222-2222

Քաղաքացիները, եթէ հարկ համարի, համառօտեւով և կա-
մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները:
Պարտաւոր չ'է վերադարձունել հրատարակուած ձեռագիրները:
Շանուցումներ կը դրուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Շանուցում 1 միջակ գիրը 1 սանդղի կարծէ. 1 գլխագիրը 2
սանդղի:

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la
Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ժողովուրդ արած են Ռուսաստանի մեծա-

մանկներ արած են Ռուսախի մեծածա-
ղոր Զարերին և առաջնորդած են ա-
նոնց յաղթական բանակներին. հիմա
այ Ռուսիայի Զարի պաշտպանութեա-
նը գիմուններ արած են աղբէն և
կանեն. այդ սովերեւ համար ուրիշ
միջնորդութեան և խրատին պէտք
չունին. և թէ Անգլո-հայ ընկերակցու-
թիւնը մի ուրիշ բան գիտէ կամ կըր-
նայ ընել, թող այն րա՛ն մեզ :

Չարմանայի 18 տարի յետոյ, Հայաստանի բարենորոգման համար մեզ այնչափ յոյսեր ներշնչեւ վերջ, իբրատ կուտան Ռուսիան ինդըբելու այն ինչ որ Ալեքսանդր Բ մեծապօր Չարլ ուրողած էր անել Հայեցին համար և Անդղիացիներն իրենք չթողուցին, Սան Սթեֆանոյի դաշնագրի 16րդ յօդուածը Պէրլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածին շրջելով. հիմա ալ երբ են, 18 տարի յետոյ, հայ ազգին այսքան առեկալի տառապանքներ, արևահեղութիւններ, քառմոնկի կոտորածներ և ահագին վրասներ վերելն յետոյ, իբրեւ դարման առաջադիկ եր Հայերի Կաթողիկոսը Ռուսիայի Չարին դիմելով թախանձէ ու Պէրլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածը նորէն Սան Սթեֆանոյի 16րդին վերածելու շնորհն անէ : Կեցցեն մեր Անդղիացի քաջ բարեկամներ...

Այժմ Կայսր Հայեր, այլ և Թիւրքերի մէջ մաս ալ ելած են հիմա ընդհանուր երկրին համար բարենորոգումներ կը պահանջեն, իրեւ դարման առաջաքիչելով Միտհաթեան Սահմանադրութեան գործադրութիւնը Եթէ Կենդիւացիներն համոզուեր են հիմար Հայաստանի մէջ բարեկարգութիւն և ապահովութիւն մտցունելու համար ուրիշ ճար չկայ և անհրաժեշտ որ Ռուսը դայ գրաւէ այդ երկիրներ, ուրեմն այդ համոզման հետեան, որով իրենք ալ պիտի ստիպուին Կ.պոլիսը գրաւելու ներգութիւնը յանձն առնել, Թիւրքերի պահանջած բարենորոգումները հոն գործադրել տալու համար ։ Բայց շատ հաւանական չէ որ Ռուսերն ալ բարենորոգում պահանջող Թիւրքերին իրենց կողմէ խոխադարձապէս թելադրեն որ Կենդիւային դիմելով թախանձեն դալ Կոթիսը գրաւել, իրենց պահանջած բարենորոգումները իրենց երկրի մէջ մտցունելու համար...

Քնչպէս յայտնի է մեր ընթերցող-
ների, Սմնեայն Հայոց վեհ. կաթողի-
կոսն արդէն իր հարկ տեսած գիւմուսն
արած է մեծագօր նիկոյա Բ Զարին.
առանց Անգլո Հայ ընկերակցութեան
յորդգրին պէտք ունենալու, ցուրտ
ձմեռ ժամանակ մի երկարատեւ ճա-
նապարհորդութիւն յանձն առնելով.
և Զարը շատ սիրալիր մի ընդունե-
լով իւր շնորհելով Խրեն, յայտարա-
րած էր թէ իր սիրելի հայ ժողովրդի
մէկ մասին համար որ թիւերքիս մէջ
կը գտնուի Սմնեայն Հայոց կաթողի-
կոսի չորեւոր իշխանութեան տակ,
պէտք եղածը հրամայած է արդէն և
պիտի շարունակէ անել ինչ որ կարելի
է Հայերի օգտին համար (Տեսնել Ար-
մենիա 10րդ տարի թիւ 87) : Նոյն-
պէս իսխարաւորները յոյսեր տուած
էին վեհ. կաթողիկոսին բարենորո-
գումների ծրագրի մը ընդունելու-
թեանը համար, առանց խոստումներ
տալու ինքնավար Հայաստանի մը
կազմակերպութեան մասին :

Իսկ եթէ ոուս կառավարութիւնը, Անգղիայի ե միւս պետութիւնները հետ համաձայնութեամբ, որոշած է այժմ գրաւել Հայաստանը, կը կարծենք թէ ատոր համար ո՛չ Անգլո-հայկական ընկերութեան թիակբրութեան կամ միջնորդութեան կը կարծօտի, ոչ ալ կաթողիկոսի խնդրքին։ Եթէ Անգլո հայկական ընկերութիւնն ինք մի ուրիշ բան ունի ընկերք կամ ըսեիք, թո՛ղ այն ընէ կամ ըսէ. իսկ Հայաստանին Ռուսիայէ գրաւմանը համար իր աշխատանքին պէտք չկայ։

Մ. Փ.

U. φ.

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԳԻԱԷՆ

Կ.պօլիս, հոկտ. 31/12 հոյ. 95

Մի քանի օր էի վեր Պօլսոյմէջ տիրող
տիրութիւնը նկարագրել իրաւամբ
անկարելի դարձած է։ Բոլոր գաւա-
ռացիները տխրած ու մտազբաղ ի-
րենց ընտանիքին ու հայրենակիցնե-
րուն վիճակին վրայ տեղեկութեան
կազմանն. բայց այսօր միմիայն էրզը-
րումի բօստան եկած ըլլալով, շատերը
մատնեց անպատում գաւի ու սուգի։

Կարինէն հոկտ. 20/1 նոյեմբ.ին բա-
րեկամեաներէս մին ինձ գրած նամակի
մը մէջ շատ սրտառուօք կերպով կը նը-

կարագրէ Էրզրումի կոտորածը, ու
րուն գլխաւոր մասերը կընդօրինա-
կեմ՝ Արմենիաի ընթերցողներուն
համար :

«Հոկտեմբեր 5 թուականի ձեր տը-
խուր նամակն առի ե մինչդեռ այդ
տեղի գէպքին մանրամասնութեանց
վրայ կը մտածէինք, ահա տեղս այն-
պիսին պատահեցաւ որ այդ տեղի
գէպքը ասոր քով շատ ոչինչ երեւցաւ
աչքերնուս : Հազա՛ր բրանի այն աչ-
քերուն որ բնաւ չտեսան հոկտեմբեր
18 (30), չորեքշաբթի օրը, միգապատ
օգով մը արեւը կերեւէր ամպերու
մէջէն տխուր ակնարկ մը ձգելով վը-
րանիս. միւս կողմէ սեւ ամպերը կար-
ծես թէ երկիր իջնելու պատրաստ
կոյտեր կողմած տխուր կը թափա-
ռէին : Ժամը 6 ու կէսին քանի մը կա-
թիլ անձրեւ տեղաց. կտրծես թէ բը-
նութիւնը նախապէս ուզեց մեր վի-
ճակին վրայ իր կաթիլներովը արտա-
սուել : Կէս օրին թուրք ժողովուրդը
մղկիթէն ելնելու ժամանակ խուռն
բազմութեամբ սկսաւ շուկան շրջա-
լիլ : Թէեւ ամեն մարդ հոսկեցաւ, բայց
վեհանձնութեա մը կանգնեցաւ դալիք
փտանդին առջեւ : Ժամը 7ին
քառորդ մնացած, կարծես թէ քամի
մ'էր եկաւ ու բոլոր խանութները
սկսան գոցիլ ու փախչիլ : Եկեղեցիին
շուկային բոլոր մարդերը փախան գա-
յլին իրենց տունները, ինչպէս նաեւ
թուրք ժողովրդին մէկ մասը :

Եղբայրս այդ միջոցին խանձ մնաց
և ես գաղի ծանօթի մը տուն, ուր հա-
ւաքուեցանք 10 հոգի, և տանիքէն
սկսանք զիտել զուրաք, ուրկէ կու-
գային անհատնում հրացանի ձայներ
ու մարդոց գոռում գոչումները, և թ-
մէյտանէն, Թէրզիդ զոնէն, կիւրճի
գոնէն, բերդի մէջէն, իչ մէյտանէն,
Սէրային զոնէն ու Երզնկու, զոնէն
սուղ զազակները անկարագրելի
էին, Ճամին չուկան բան չի կար,
այց իրիկուան ժամը 10ին սկսաւ
արսափելի գոռում գոչումի ձայն մը,
ստտիճան ստտիճան նուազելով երկ-
որդ օրը ժամը 3ին :

Հինգշաբթի օր մի քիչ ա-
զահովութիւն ըլլալով, միայն
անայք եկած էին, ոմանք իրենց ա-
նուանը, ոմանք եղբայրը, ոմանք զա-
ւակը և ոմանք ալ ծնողները վնասուե-
աւ: Ժամը 5ին տեսանք որ պէլէտի-
էի սայլերով հայ մեռելոց դիակները

կը բերէին. Պապա բաշայի կամուրջին քովի արտին մէջ, գերեզմաննոցի պատին տակը փայտի պէս տեղ տեղ դրեցին և երբ զօրքերը հեռացան, ժողովուրդը մօտեցաւ, որովհետեւ սայրերուն հետ ձիաւոր հրացանակիր զօրք կ'ուզար: Իւրաքանչիւր սայրին մէջ 8 հատ բռնցած բերին հոն, ուր պատը քակելով շարեցին գերեզմանատունը: Հող կիներու ձայնը երկինք կը հասնէր. ով որ կորուստը կը գտնէր, Աստուած հեռու ընէ, իր լացն ու կոծը լսուելու բան չէր: Սիրտ չէ, քար պէտք էր որ գիմանար:

Այդ օրը մինչև իրիկուն 211 հատ բերին և Անդղիոյ ու Յրանսայի հիւպատոսները գալով համբոյցին:

Եթէ մեզ հարցնէք, թէ եւ ողջ, սակայն այսօր 10 փարայի կարօտ ու խեղճ մնացինք. ունեցածնիս բոլորը թաղեցին և այսօր ոչինչ ունինք. բայց չըլլայ որ ցաւիք, հոգինիս ողջ ըլլայ: Կէօմրիկի ետև, Նոր Մահալէն, Միւսէլէ, ժամին դուռ, տաճարի փողոց, Մուստար չիլի լրայ և Կանայ ճամբա: Եթէ զատ ուրիշ որչափ որ հայաբնակ թաղ գիտէք, ամենքն ալ առանց աւել մը թողու թաղած են, ու հազիւ հաւելին: Երբ արդարեւ տաճարը քակելու համար միջոցներ չունենալով, թաղեցին: Երբ արդարեւ տաճարը քակելու համար միջոցներ չունենալով, թաղեցին: Երբ արդարեւ տաճարը քակելու համար միջոցներ չունենալով, թաղեցին:

Երեք օր է որ մեռելները կը կրեն, բայց չէ հատած. շատերն ալ կ'որոտւան են. ոմանք թօփ ծաղիկ թաղած և ոմանք ալ գուրբերը թաղած են: Թէ եւ ճաճիկներն ալ բաւական մեծած ըլլալու է, սակայն բնաւ հոտը չկաւ:

Եղբայր, ի՞նչ երկնցունեմ, երկինք երկիր դողաց. երանի՛, հաղա՛ր երանի այն մարդուն որ այս երեք օրուան լացն ու կոծը չի լսեց ու չի տեսաւ:

Երկու անգամ գերեզմաննոցին մէջ մեռելներու կենդանադիրը քաշեցին, ու այսօր Անդղիոյ ու Յրանսայի հիւպատոսները փողոցները պտըտելով աւարի տրուածները և մեռելոց անուններն արձանագրեցին ու պատուիրեցին: Ժողովրդին որ վերաւոր ուսմանը տանին Լատինաց Միւսէլէին դպրոցը և այն տեղի գեղարանը խնամել տան:

Այսօր ինձ տարեկից մէկ քանի ներկայացուցին՝ փողոցին մէջ փրանսական հիւպատոսին քովը երթալով, այս վիճակին վերջապետութիւնը հարցուցինք: Ըսաւ թէ « Աստիք բոլորը պիտի ըլլան, որովհետեւ մենք զիտենք որ թագաւորին հրամանաւն է ուր որ եղաւ. այլ եւս մի՛ վախճաք, բան մը չըլլար: Իսկ ուր որ չեղաւ, հոն ալ պիտի ըլլայ հասանքէն. բայց հող մի՛ ընէք, ասոր տաճարապետիկը պիտի տուժէ և ձեզմէ ալ աղքատ պիտի լինայ: »

Գալով գիւղերուն, բոլորն ալ աւաւրեցին ու վառեցին և մինչև հիմա ալ կ'ընեն: Քաղաքէն դուրս, կըրեն թէ Բասէնի ճամբան մարդու գիտակտրած, « Արիւնը ելեր լէշը կը տանի »: Նմանապէս մեր դաշտը: Այսօր մեր գիւղէն 25 հոգի փախչելով եկած էին, որոնց մէջ էր նաեւ մեր Օհանէսը: Կըսէ թէ իր տեւածները ոչ տեսած էր երբեք և ոչ ալ կարող է պատմել:

Գերեզմանատան վարի կողմը մեծ հորի պէս փոս մը բացին և դիակները քովէ քով շարեցին, ամենքն ալ հոտած վիճակի մէջ:

Գալով ծանօթ մեռելներու, ո՛ր ընտանիքը որ կը ճանչնաս, մէկ մէկ կ'որոտւան ունի. վերջապէս բոլոր կարինի 3/4 մասը հատու կորաւ ոչնչացաւ: »

Այս նամակին վրայ ես կ'աւելցուինեմ՝ միայն թէ այս ամեն կոտորածին ու ջարդին պատճառը Աստուծոյ ահեղ դատաւարանին արժանի Սուլթան Համիտն է, զոր եւրոպական թերթերէ ոմանք ալ չի խափելով լուսամիտ կայսր կանուանեն:

ՊԻԾԱԿ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐՔԻԱԿԵ

Կ.պօլիս, 3/15 նոյ. 95

Նախընթաց օր Բ. Գոռն հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ վաւեր բոլոր շուկան գոցուած է և շրջակայքի բոլոր գիւղացիներն ալ քաղաք գալով փախուստ տալ ուզած են Գիւրտիսի ձեռքէն, մեծ կոտորածի մը սարսփին տակ ահաբեկ: Հեռագիրը որ 11 Նոյեմբեր (Բ. Ե.) թուականը կը կրէ, կ'աւելցնէ թէ մեծ երկուց կայ որ կամ այս երեկոյ և կամ վաղը թիւրք խուժանը զայրացկոտ պիտի կոտորէ Հայերը:

Կայծակի արագութեամբ այս լուր տարածուելով Պօլսոյ մէջ, մեծ մտահոգութեան մատնուած են բոլոր վաւերները:

Կարինէն ետք վաւեր մէջ ըլլալիք կոտորածին վրայ թէ եւ զարմանալու չէ, սակայն կը կարծենք թէ ա՛լ չափն ու սահմանը բոլորովին անցուցին:

Երէկ Կարնեցի վաճառականի մը հասած հեռագրին մէջ կարգացնէք, մենք ալ զարմանալով որ Թուրքը ի՞նչպէս յանձնեց այդ հեռագիրն իր տիրոջը. « Համիտի գնդէն Բիւշտի պէյի ալային կողմէ գրաւուած է մեղ խրկուած 30 հազ. ապրանքը. հրամանիդ հաղորդեցէք »:

Հեռագիրը ստացողին հրամանը սահման ու առանց իր կորստին վրայ մտածելու փառք տուաւ որ հոգին ողջ է:

Պալատին մէջ տիրող յուզումը շատ մեծ է. բոլոր նախարարները հող ժողովուած են և իրենց պաշտօնատեղերու աթոռները պարագայ կը մնան: Ապտիւլ-Համիտ Երուրդի պալատին մէջ բանտարկած է Սուլթան Մուրատը, որ առաջ Օրթաքէյ Զրաւաւնի պալատը կը բնակէր. նոյնպէս բանտարկած է Բիւշտի Եֆէնտին, գաւառական գլխաւոր թիւրքերէն կայսրու:

Հաժառանգը Թիւրքիոյ կայսրութեան:

Բոլոր Պօլսոյ բնակիչները սարսփափի մէջ են և բացարձակապէս կը վախանան որ թիւրք խուժանը կրկին պիտի յարձակի իրենց վրայ: Այս երկուցի գլխաւոր պատճառն ալ սա է որ կառավարութիւնը՝ թիւրք ժողովրդին ազատ թողած է զէնք գնել զինավաճառներէն ու Պիթ Բաղարէն:

Հայոց ու Թուրք ժողովրդէն ալ դպրոցական աշակերտներուն բոլորովին արգիւտած է զէնք գնելը:

Հայ յեղափոխական ճանչցուած Լեւոն անուն երիտասարդ մը նախընթաց շարժում ոստիկանութեան կողմէն ձերբակալուելով, հիմա սկսած է բոլոր իր ծանօթները մատնել: Զի գիտցուի թէ իրօք մատնութեան ըսկա՞ծ է, չէ թէ չարչարանքէ զերծ մնալու համար սկսած է այս կամ այն ցոյց տալ: Երէկուին է զի բոսիկանները զինք տարած նստեցուցած են Ղալաթիի կամուրջին գլխի կողմի պահակատունը, ուրկէ անցնողներէն որոնք որ մատնանիլ լինին Լեւոնէն իրեւ յեղափոխական, իսկոյն կը ձերբակալուին:

Ականջը խօսի 6 դեսպաններու թարգմաններուն որոնք մէկ մէկ այցաքարտով հայ ժողովուրդը խաբեցին թէ ա՛լ ապահով կրնան ըլլալ:

Երկու օրէ ի վեր Օսմ. կայսերական պալատը (!) սկսած է իր վճարումներն ընել 20նոց ու 50նոց « պօն տը քէս » պանքոգներով, որոնց 121 օր պայմանագրով տրուած է ոսկիի վերածուելու համար. սակայն ժողովուրդը բոլորովին երեսէ թողած է այդ թուղթերը և իրեն պահանջումին դէմ կամ ոսկի և կամ 5նոց պանքոտս կուզէ: Սակայն պանքան ալ 5նոց թուղթ չվճարելու, գիտնալով որ ժողովուրդը 5 րոպէ վերջը այդ պանքոգները ներկայացնելով փոխարէնը ոսկի պիտի պահանջէ:

Անցեալ կիրակի օր վախճանեցաւ պատուական եկեղեցական մը, Տ. Արիստակէս վարդապետ Աճէմեան:

Արմենիայի ընթերցողներն անշուշտ կը յիշեն այդ եկեղեցականը, որ 5 տարի Արեւայի մէջ աքսոր մնալէն ետք անցած Զատիկին արձակուեցաւ միւս եկեղեցականներուն հետ:

Հէգ մարդուն կրած տառապանքները զինք ընկճած էին և այդ ընկճումին տակ չի կրցաւ ապրիլ:

Յուդարկաւորութիւնը կատարուեցաւ փառաւոր հանդէսով:

Նախընթաց գիշեր (12 նոյ.) Գասթափալի մէջ մէկ քանի Թուրքեր Հայ կտրիճի մը վրայ յարձակելով չարաչար ծեծի տակ սպանեցին: Ոստիկանները վրայ հասնելով օգնած են որ սպաննիչները փախչին:

ՊԻԾԱԿ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐՔԻԱԿԵ

Վան, 5/17 հոկտ. 95

Սնորոշութիւնը կը շարունակէ: Ասկէ 10 օր առաջ հայ Եֆէնտին եւ Բէն Տէր Պօղոսեան Յովհաննէս դա-

շտահար սպանուեցաւ մի անձանութէ: Շարժառիթը կը կարծուի լինել յիշեալ Եֆէնտինի կողմէ երբեմն Պահարի փաշայի ցոյց տրուած ծառայութիւնը, բանտարկեալները շատցունելու մասին: Կառավարութիւնը այս գէպքի մասին սովորական խստութիւնը չցցուց. մի տասնեակ հողի ձերբակալել տուաւ այն փողոցի երիտասարդներէն ուր սպանուած էր Տէր Պօղոսեան և թիւրք հարցաքննութեան մ'ետք արձակեց եւր մանաւանդ սպանեալի աղբականք յայտնեցին որ իրենց կասկած յիշեալ երիտասարդների վրայ չէր:

Ինչ տեսակ որ ալ համարուի յիշեալ Եֆէնտինի վրայ գործադրուած սպանութիւնը, իրաւացի թէ կանխաժամ, այսու հանգեծ մի իրողութիւն աչքի դարկաւ, այն է թէ ժողովուրդը այլ եւս շատ տպաւորութիւն չկրէր լինել գործերէն, որոնք իրեն համար գործելու հին կերպ կը համարուին: Յեղափոխական կազմակերպութեան խնդրին աւելի դարձուած է ուշադրութիւնը:

Գաղափար մը տալու համար թէ կազմակերպութեան մօքի ի՞նչ հասանք մը կը տիրէ այժմ վանի մէջ, այս ասեմ՝ որ շատեր որոնք յեղափոխական բառին կը խորհէին, այժմ՝ ոեւէ մի խմբի մէջ անպիտո ճառ մտնելու ջանքեր կանեն:

Սակայն այս ոգեւորութեան մէջ մընչդեռ յեղափոխական լուրջ խումբերը կաշխատին ընտրութեան, դատողութեան դէնքերով թոյլ չտալ իրենց մէջ մտնելու շատ անձերի որոնք կ'սկսած ընէին անցեալ ունեցած եւ, անգին ուրիշ խումբերի դորձակալներ՝ գոնէ թիւ մ'ունենալու յուսահատական ջանքերով, զրկաբաց կընդունին իրենց մտերմութեան մէջ նախկին հայ խաֆի: Եթեք, գրաքննիչներ, թրքական պաշտօնեային որոնց մինչև իսկ մասնաժողովներ անդամակցութեան ասուցած են, Գործերի այդ գրութիւն ահագին վտանգ կը սպառնայ յեղափոխական գործին. այստեղ զայլ ժակղութիւնը մեծ է: Բայց այդ բան ծառայեց շատ միամիտներին աչքը բանալ տալու այդ կարգի գործակալների դիտումների մասին:

Գիւղերէն ոչխարի յաղիտակութիւններ կը շարունակուին: Հետապնդող ոստիկանները ձեռի համար գիւղերը կերթան և իրենց ձիերի հետ կշտանալէ ետք կը վերադառնան:

Պօլսա պատահած ջարդը այստեղ ալ Թիւրքերին մէջ գրգռութեան սերմեր կ'աճեցունէ, ֆօլիա Նուրիս՝ որի պաշտօնակալութեան զրոյցներ կը պտըտին, թիւրք մոլեռանդ երիտասարդութիւնը Հայերի դէմ՝ գրգռել և ջարդ մ'առաջ բերել կաշխատի:

ՌԻԳԵԻՐ

ԻՌԻՎԱՆԻԹԻՆԵՆԵՐ ԹԻԻՐՔԻԱԿԵ ՄԵՋ

Թրքական աղբիւրէ հեռագրուած է նոյ. 15ին. « Սերաստիաի յեղափոխական հայերն իրենց խանութները

մէջ գտնուած ապրանքները պարպե-
 լէ յետոյ, յարձակեցան մահմէտա-
 կաններին վրայ ։ Շատեր իրենց տու-
 ներէ դէնք պարպեցին ։ Բողոքը զօր-
 քերէն մէկը ծանր կերպով վիրաւո-
 րուեցաւ ։ Մի գնդակաւ նահանգապետի
 քնակած սենեկի պատուհանին դնաց
 զարկաւ ։ Ստիկ զատ, Հայեր յարձա-
 կեցան Սահմըլըխ գիւղին վրայ, ըս-
 պաններէն մահմէտականները և կո-
 յոպտեցին ։

«Արապկերի իշխանութիւնները 40 հատ ուումբ գտան որ հայ յեղափոխականները թաղած էին, ոգը հանելու համար զօրանոցը, կառավարութեան քննարքը և պատերազմական միջերանոցները : Քաղաքին մէջ եղած հրդեհը միւս ուումբերի պայթու մէն ծաղած է: Արապկերի մահմետական ժողովուրդը մի հեռագրով կայսերական կառավարութեան պաշտպանութիւնը խնդրած է իրեն վրայ յարձակող զինեալ հայերէն գեմ :

« Հոկտ. 26էն 27ի (նոյ. 8) գիշերը
Հայեր կրակի տուին մի մզկիթ, մի
մէտրէսէ (կրօնական վարժարան) և
չուկան : Այս կերպով մի մեծ հրդեհ
ծագեցաւ որ այրեց լափեց թէ՛ մոհ-
մետականները և թէ՛ քրիստոնեայնե-
րի պատկանող բազմաթիւ տուններ և
խանութներ : Ատկէ զատ, յարձակե-
ցան Ռւլուբունարի թրքաբնակ թա-
ղին վրայ և բնակիչները կոտորեցին :
Կառավարութիւնը հարկ եղած մի-
ջոյնները ձեռք առած է խռովայղչե-
րը ձերբակալելու համար : »

— ԹՐՔԱԿԱՆ աղբիւրէ հեռագրած են հոյ. 15ին. « Խարբերդի Իշխանութիւնները իմանալով որ Քէսըիկի մահմետականներին և Հայերին միջև կռիւ ծագեր է, իսկոյն հոն զըրկեցին պահեստի զօրքերի մի գունդ որ խաղաղութիւնը վերահաստատեց: Երկու մարդ Հայերէն և երկու մարդ ալ Թիւրքերէն վիրաւորուած են ծանր կերպով: »

— Ալէքսանտրէթէն (Իսքէնաէ-
բուն, Պէլէն Իսքէլուսի) կը հեռագրեն
որ այդ քաղաքի մօտեր մահմետա-
կանները յարձակեր են քրիստոնեայ
ժողովրդին վրայ : 300 թիւրք զօր-
քեր ներկայ կը գտնուէին այդ յար-
ձակման. բայց չեն ուզեր միջամտել և
ապառնոյ քրիստոնեայները :

— խորհրդի Ամերիկեան միտի.
Նախընտրէն Տ. Տարլանա իմացուցած է
Ամերիկեան կառավարութեան որ ի.
բննց ունեցած 10 տուններէն 8ը կո-
ղարկուած և կրակի տրուած են :

— Սերաստիաէն կիմացունեն որ 3,000 թիւրքեր ու մահմետական զիւղացիներ պաշարած են Կիւրին քաղաքը որ Սերաստիաի հարաւակողմը կը գտնուի եւ 2,000 հայ բնակիչ ունի:

— Բիւրաները նորէն յարձակներ են Սասունի վրայ և Իրատրեր են հոն վերադարձած հայերը :

« Պաշտօնական աղբյուրէ տեղեկութիւն առնուած է որ Կովկասի բանակին հրամանատար զօրավար Շէրէմէրէիէվ և Սեւ ծովի նաւատորմին հրամանատար ծովապետ Քրիթօֆ շատ որոշ հրահանգներ ստացած են թէ ի՞նչպէս պէտք է վարուին այն դէպքերի միջոցին որ կրնան պատահիլ Կ.պոլսի մէջ : »

Արդէն Արմէնիայի նախորդ թուին
մէջ գրուած էր թէ Միջերկրականի
առևտական զբահաւորների մէկ մասը
հրաման ստացած է Տարաւնէի բե-
րանին մօտենալու :

— Նովորոտի լրագիրը կը պահանջէ որ ներկայ տաքնապալի վիճակին դարման տանելու համար 60,000 զօրք զրկուի կարէն և Նովոյէ վրէժիս լրագիրն ալ կը պահանջէ որ Թիւրքիան վեհապետական պաշտպանութեան (protectorat) մը տակ դրուի, Քիւրտերի, Սիւրիացիների, Կրետացիների և ալճիների նախանձընդդէմ շարժումները զսպելու համար :

ԶԷՅԹ ԻՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Այ մաքորի Կ.պօլսի բոլրակցին գրած
ճամակէն կը քաղենք հետեւեալը :

Արմէնօ. Քիւրտիստանի (1) մէջ տե-
ղի ունեցած դէպքերն իրենց ազդե-
ցութիւն ունեցանաւ կիլիկիայի մէջ և
այդ չղարմացունելու թիւրքիան
ճանչցողները: Զէյթունի ու կիալուր-
Տաղի լեռնային դաւառը ամբողջ ապս-
տամբած է և վախ կայ որ Հաճընի
և Խոզանի բնակիչներն ալ անոնց օրի-
նակին հետեւին:

Եւրո Եզիպտոսի խալիֆալն ասպա-
տակուելթիւնը կործանեց փոքր-հա-
յաստանի թագաւորութիւնը, յաղ-
թուողները աշխարհակալի սուրէն
պրծնելով Տաւրոսի կիրճերն ապաս-
տանեցան ։ Այդ փոքր գաղթականու-
թիւն հետզհետէ բազմացաւ ուրիշ-
ների գալովը, որոնք հաւատարիմ մը
նացած էին ազատութեան դործին
Այսպէսով պղտիկ տէրութիւն մը յա-
ռաջ եկաւ որ շուտով զարգացաւ ։
Զէյթուն անունը իրեն տրուեցաւ այն
ձիթենիի անտառների պատճառով որ
կը շրջապատէին Հայ ազգի մնացոր-
դին բնակութիւն հաստատած բարձր
տեղերը ։ Հաճընի ու Կեափուրը Տաղի
հետ մէկտեղ Զէյթունունի 55. 60,000
բնակիչ ։

Մինչև Ապոխի-Ազիզի թագաւո-
րութիւնը, Զէյթուն ժառանգական
չորս իշխաններէ կառավարուելով ան-
կախ մնաց : 1881ին, Մարաշի կառա-
վարիչ Ազիզ փաշան հայ ժողովուրդին
վրայ քաղեց պաշխպօղութներէ զլ լին
անցած : 150 շէյխ և ժողա բանակին
առջևէն կերթային : Ատոնց դէմ ե-
լան Զէյթունցիները՝ որոնց առջևէն
կերթային իրենց քահանաներ, իսպ-

(1) Ինչպէս արդէն ուրիշ աճգամ
դուռն ենք, « Սկսածոր» և պոլսի թըւ
թանկը Խնւրքի շէգոհեցու ենլու հա-
մար յարմար դասեր է սի արալիսի բառ
ստեղծել :

ու Աւետարանն ձեռքերնին բռնած և ապաշխարութեան սաղմոսներ երգելով : Ազիզ բաշախ անկանոն զօրքերը մեծ ջարդ մը կերան : Այն ատեն անկի մեծ թուով զօրքեր զրկուեցան Զէյթունի վրայ որ ամեն կողմէ պաշարուեցաւ : Գեր, Հասուն, կաթովիկ հայերի պատրիարքը, Ֆրանսական դեսպանի միջամտութիւնը խնդրեց և Դուռը հաւանեցաւ քննիչ յանձնաժողով մը կազմել որ կը բազկանար մէկ հաճմտական պաշտօնեայէ, կաթովիկների ու լուսաւորչականների առաջնորդներէն և մէկ բողոքական հայէ : Սակայն Զէյթունցիները յետին չը քաւորութեան մատնուած ըլլալով հպատակեցան և իրենց վրայ միաշխարհ մը դրուելու հաւանութիւն տուին, որին պիտի վճարուէր ամսաթոշակ 9000 զրուշ և Տէրութեան գանձին ալ 12,000 զրուշի տարեկան վճար մը տայ խոստացան :

Զէյթունի վարչութեան գլուխն անցնող միւսիրինքը մէկ մէկ հարստահարելի դարձան և իրենց կեղեքումներովը ժողովրդին դժգոհութեան առիթ տուին : 1878 թուականին ապստամբութիւն մը ելաւ, որի պատճառներն էին տուրքի անակնկալ բարձրացումը, 12,000էն 50,000ի, և միւսեր ճառագէտ ֆէյէնտի բռնութիւնը Ապստամբութիւնը զսպելու գաղտնի քեանքով ու վէճիկ բաշանքները բայց Պապիկ անուն կոթովի պետի մը գէնքերը վար զենք տալու համար, որի զինակիցները թիւրք զօրքերի բոլոր ջանքերը ի գերեւ կը հանէին, Դուռը ներքուցութիւն մը քննարկեց և միւսիրին հայ օգնական մը նշանակելու խօսք տուաւ :

Այս խոստումներին չը դորժադ-
րուելիք պատճառ եղաւ որ երեք տա-
րի նոք նոր ապստամբութիւն մ'ալ
ծագեցաւ, որի իբրեւ հետեւանք,
Ֆրանսաի ու Անգլիաի դեսպաններին
միջամտութեան վրայ, թիւրք կառա-
վարութիւնը կատարեց Զէյթունցի-
ների փափաքները: 1890ին ալ ապս-
տամբութեան փորձ մ'եղաւ Մարաշի
միւլթէսարըֆին քմահաճ կառավարու-
թեան պատճառովը, բայց շուտով խա-
ղաղեցաւ, Զէյթունին գոհացում
տրուելով:

Այս անգամ ոտքի ելած
են հայ ազգի անկախութեան անու-
նով :

Տասնեւհինգ հազար լեռնցիներ
զէնք առին և ապստամբութիւնը նախ
աջողութեամբ սկսաւ : Երկիրը սան-
ձահարկու գիւտումով շինուած թըր-
քական բերդ մը յանկարծակի յար-
ձակմամբ դրաւեր են Զէյթունցիներ
ըն 400 հոգիէ բաղկացած պահա-
պան զօրագունդը սրէ անցուցեր են :
Ասկէ զատ ապստամբները հազարա-
ւոր Մարթիկի Հանրի հրացանների,
հարիւրաւոր փամփշտանօթներ և չորս
թնդանօթի տիրացան : Մարաշէն ու
Հալէպէն զրկուած զօրքերի ջոկատ
ները մեծ կորուսաներով ետ մղուե-
ցան : Իրար վրայ զօրք կը զրկեն և
բանակի հինգերորդ գունդին հրամա-
նատարը, օրի ընդհանուր կայանն է
Դամասկոս, հրաման ստացաւ Մարա-

չի վրայ զրկել իր ճեռքի տակ դրո-
 նուած բոլոր զօրքերը : Միննայն ա-
 տեն Մամուրէզ իւլի ղզղի (Եօրաբերդ),
 Մեքաստիաի և Ատանաի վիլայէդների
 « Բէտիֆ » ներք (պահեստի զօրք) դրո-
 շակի տակ կանչուեցան ապստամբու-
 թեան ճնշման գործակցելու համար :

Եթէ յուզուիմ մինչեւ Հաճըն ու
 խօզան հասնի, Թիւրքերը պիտի ստի-
 պուին մեծ ուժի դիմել, վասն զի այն
 ատեն դիւրութիւն կը լինի ապստամ-
 բութիւնը կեսարիաի ու Նիկիտի դա-
 ւառներն ալ տարածուելու ուր հայ
 յեղափոխական ընկերութիւնները
 շատ տարիններէ ի վեր ճիւղեր հաս-
 տատած են որոնք եռանդուն կերպով
 կաշխատին գաղա խորհրտարածելու
 և որոնք չկըցաւ խղզել Գաղատիաի
 դատաստանը, այլ միայն աւելի զգոյշ
 դարձուց :

Անտի-Տորոսի մէջ, Ալեքսանտրէզի
խորշին հիւսիսային արեւմտեան կող-
մը հաստատուած Խօզանը՝ իր անուն
կանոնէ ֆարսաքներ թիւրտ ցեղին
պետէն, որին Սուլթան Սէլիմ Ա չնչին
հարկի մը փոխարէն լեռի այս մասին
ժառանգական կառավարութիւնը
տուաւ, Պարսկաստանի թագաւոր
Շահ Իսմաիլի դէմ՝ ըրած իր ծառա-
յութիւններէ իբրեւ վարձատրու-
թիւն։ Լեռնցիները քիչ ատեն վերջ
կատարեալ անկախութիւն ձեռք բե-
րին իրենց դրացի Զէյթունի Հայերի
օգնութեամբը։ Այն ատենէ ի վեր
լաւ յարաբերութեան մէջ էին այս
մահմետական Գիւրտեր ու քրիստո-
նեայ Հայեր։ 1861 և 1878 թուա-
կաններին, Խօզանցիները Զէյթունի-
ցիների ապստամբութեան մասնակցե-
ցան և անոնց վիճակին մէջ ինկան։
Իրենց թիւ յիսուն հազարէ քիչ մը
աւելի կը լինի։

ԳՈՐԾԵՐԻ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաքին գործերի ներ նախա-
րար թէվֆիզ վաշան իմացուց զեւ-
պաններին թէ շուտով մի պատասխան
կը տրուի ի Անատոլոյի գործերին նկատ-
մամբ իրենց արած ազգարարութիւն-
ներին : Դուռը միեւնոյն ժամանակ
մանրամասնօրէն պիտի իմացունէ ի-
րենց թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնել
հարկ կը համարի հանդարտութիւնը
վերահաստատելու համար որպէս զի
խոստացուած բարենորոգումները
գործադրուին :

— Լուր կայ թէ բարձր պատուի-
րակի պաշտօնով Հայաստան գանուող
Շաքիր փաշան Կարլիս պիտի կան-
չուի, ի՞նչ Եպարքոսութեան պաշտօ.
նը իրեն յանձնուելու համար :

— Պետական խորհրդի անդամնե-
րէն իդղէթ պէյ երդումով յայտնե-
ք Սուլթանին թէ իր սենեկապաննե-
րէ ոմանք դաւեր կը լարեն Բ. Դրան
քաղաքականութեանը գէմ : Ասոր
վրայ Սուլթանը պալատէն հեռացու-
ցեր է իր առաջին սենեկապան Հաճի
Ալի պէյը և երկրորդ ու երրորդ սե-
նեկապաններէն Բաղդու, Էմին, Աբիֆ
և Պէյի իր պէյերը : Այս սրտում ու

2
 108
 110
 112

ՌՌԻՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Օտէսէն կը հեռագրեն Լոնտոնի
Տէլլի Նիշսին :

10 U.S. 1175.

բախութիւն պատճառներ է Բ. Դրան կուսակիցներին :

— Ամերիկեան ծովակալ Տ. Սէլ-Ֆրիժ որ Մարսէյ կը գտնուի այժմ, վաշինկթընի կառավարութեան հրաժան ատացած է շուտով իր նաւ պատ-բաստելով երթալ միանալու « Մարսէ-հիտ » յաճառորակին (croiseur) : Դո-վակալ Սէլֆրիժ պիտի երթայ թիւր-քիտի այն կողմեր ուր աւելի երկիւղ կայ խռովութիւններ ծագելու : Ամե-րիկեան մարտանաւերը Կ.պօլսի չպի-տի երթան, բայց անգլիական և ֆրան-սական նաւատորմի զիններէն ալ շատ չպիտի հեռանան :

« Մարսէլիտ » շոգենաւին հրա-ման գնացած է վաշինկթընէն որ եր-թայ Ալէքսանտրէթի ջուրերը կենայ :

— « Բօլիթիլէ ֆօրէսթօնէն » լրագրին կը հեռագրեն թէ թիւրք կառավարութիւնը Մակեդոնիայի վեց վաշտ պահստի զօրքերը կիլիկիա զրկելու մտադրութեան են կեցած է որովհետեւ Մակեդոնիայի վաշտն յա-տարարել է թէ վտանգաւոր է այդ կողմերի զինուորական ոյժը պակսե-ցունել :

— Կ.պօլսէն կիմացունեն թալլը-վին որ ինչպէս անցած կիրակի, այս կիրակի օր ալ (նոյ. 17), մեծ պետու-թիւնների Կ.պօլսի դեսպանները մի ժողով արած են, այս անգամ աւստրո-հունգարական դեսպան Պարոն ֆա-լիսի նախագահութեամբ որ ուրբաթ օր յատկապէս մի տեսակցութիւն ու-նեցած էր Սուլթանին հետ :

Այժմ վեց տէրութիւններին հա-մաձայնութեամբ թիւրքի գոր-ծերի մասին բանակցութիւններին նա-խաձեռնութիւնը յանձնուած է Աւստ-րիային : Ամենքն ալ ընդունած են Կո-լոստովսքի կոմսին արած առաջարկը (Տեսնել Արմէնիայի նախորդ թիւը) :

ԳԵՐ. ԱՅՏԸՆԵԱՆԻ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

Վիէննայի Միթիթարեան Պատ. Միաբանութեան Արքայադ. և հայ լեզուաբանութեան բազմաբնիկ վա-տակաւոր Գեր. Արսէն Այտը-նեան Արքեպիսկոպոսի քահանա-յացման և հետեւապէս դրականա-կան գործունէութեան յիշատակայ յո-բելանը կատարուեցաւ նոյեմբեր 3ին, Միթիթարեաններ Վիէննայի վանքին մէջ, ինչպէս արդէն հրատարակած ենք :

Դիւրահասկնալի է որ թիւրքի չայերն իրենց ներկայ տաքնապալի գրութեան մէջ դիւրութիւն և ժամա-նակ չունեցան մասնակցելու այդ հան-դէսի, ինչպէս վայել էր : Ընդհանրա-պէս Ռուսիայի չայերէն գնացած են շնորհաւորական հեռագիրներն ու նա-մակները :

Այդ հանդէսի նկարագրութեան նուիրուած է ամբողջովին Հանդէս Ամսորեայի նոյեմբերի ամսաթիւնը որ կը պարունակէ նաեւ Գեր. Այտը-նեանի 4 պատկերները իր կեանքի գանազան շրջաններին մէջ առնուած :

Հետեւապէս անոնք որ կը ցանկան տեղեկանալու այդ հանդէսի մանրամասն նկարագրութեան, պէտք է կարդան « Հանդէս Ամսորեայ » ի նոյեմբերի ամ-սաթիւնը : « Հանդէս Ամսորեայ »-ն հատուկ կը ծախուի. իւրաքանչիւր ամսաթիւնի գինն է 1 ֆրանկ : Պէտք է զիմել ուղղակի Վիէննա, « Հանդէս Ամսորեայ » ի խմբագրութեան հասցէին (VII/2, Mechitharistengasse Nr. 4) :

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

Փարիզի Թան լրագիրը այս վերնագրի տակ հրատարակած է նոյ. 14ի բուրձ մէջ հետեւեալ առաջնորդող յօդուածը :

Նուպար փաշան գործէ քաղաքի Կարճ կերպով մը միայն օրական լրու-րին մէջ յիշատակելիք դէպքերէն չէ, մին-չեւ անգամ միջազգային խառնակութեան և շփոթութեան այս միջոցին մէջ : Լոկ սովորական նախարարապետ մը չէ որ գործէ կը քաղուի, այլ պետական մարդ մը որ կը փակէ իր հանրային գործունէու-թիւնը ու միանգամայն եզրափակուի և Ա-րեւելքի քաղաքական պատմութեան ամ-բողջ թուականի մը վերջ կը դնէ :

Նուպար փաշա թէեւ հայկական ծա-գում ունի ու ծնած է Ձմիւն, այլ այն աստիճան եզրափակուի քարձած է, իր շա-հերը, նոյն իսկ կեանքը այնպէս մը նոյ-նացուցած էր խորհիւ հպատակների դա-ղափարներին ու փափագներին հետ, որ իրաւամբ կրնայ նոր եզրափակուի մարմա-ցումը համարուի : Գերաթիւնութեան ու հաստատումութեան մը խառնուրդով որ իրեն յատուկ է, կարողացել էր միայն մեծ պաշտօններն ու գործերի տես-չութեանը մէջ յաջորդաբար վեց խորիւ-ների իշխանութեան տակ, որոնք իրար չէին նմաներ և շարունակ իրենց կառա-վարութեան կերպը կը փոխէին :

Նուպար փաշա շատ կետերի մէջ ա-ւելի օսմանեան մեծ քաջարարների ան-ցած սերունդը կը յիշեցունէր, Ֆուադ-ների, Ալինների, Ռաշիտների սերունդը քան թէ հիմակուան քաղաքագէտները, որոնք Նըլադ-Քէօքի կայսերական վե-հպետի բարձր կամքին հընդգործներ են : Վերին աստիճանի յաջողած էր ձու-լել եւրոպական կրթութիւնը արեւ-լեան բնութեան հետ :

Իր քրիստոնէայ լինելը դիւրացուցած էր անշուշտ եւրոպական քաղաքակրթու-թեան այն գաղտնիքները ըմբռնելը ո-րոնք փակ նամակ կը մնան և հա-ւանօրէն պիտի մնան յաւիտեան այն հինգ խոր թիւրքերի համար, որոնք ան-դառնալի կերպով յարած են իսլամական աւանդութիւններին : Այսու ամենայնիւ, իր տէրերի ու անոնց հպատակների մե-ծագոյն մասին պէս իրեն միւսլիման չլինելը կրնար ծանր անյաղթելի դժուարութիւն-ներ հանել Նուպար ֆիաշան առջեւ, ե-թէ հանգամանքներին յարմարելու հա-զուագիւտ կարողութիւն մը չունենար և իր վեհապետների մօտ ալ արգարեւ գնահատելի լայն միտք մը ու ազատա-կանութիւն մը չկար նոր գտնել :

Այս տարբեր կարողութիւններ, այս այլազան, նոյն իսկ կարելի է ըսել հա-կասական յատկութիւններն են որ կը-կազմեն Նուպարի բարձր նկարագիրը : Սակայն և այնպէս իրեն տիրող յատկու-թիւն չենք կրնար միայն իր բնութեան դիւրաթեքութիւնը ցուցնել : Այսի ծը-նէ դիւրանագէտը, Արեւելքի պաշտակա-ն ու կառավարական մեքենայութիւնների միջնորդութիւն մէջ մեծցած այս Արեւելք-ցին, պէտք եղած աստիճանի անանկ արիւթիւն մը, պնդութիւն մը, կարող

մը գործածել, որ բնաւ վար չմնար մեր արեւմտեան նախարարների ամենէն խիս-տերի շունեցած նկարագրէն : Խորիւ Խո-մայիլ փաշան հետ ունեցած յարաբերու-թիւնների պատմութիւնը, սկսած այն փայլուն արշալոյսի օրերէն որ կը թուէր թէ մեծ վեհապետի մը վստահութիւնը կանչած էր զինք գործակցելու համար Փարաւոնների յաջորդին արժանի գործի մը, մինչեւ այն միջին վերջալոյսն ու ան-կումը երբ չուայ խորիւ մը լաւագոյն ծառաներն աշխատեցան անոր անկմանը, միթէ այդ ամբողջ պատմութիւնը չվի-սե՞ր թէ այդ քաղաքակրթեան ու գրեթէ թուլութեան քողին տակ հզօր կամք մը ու արիւթիւն մը պահուած կար :

Պէտք է դիտել որ մինչեւ հոս, չնմանելով մեր Անգլիայի այն պաշտօնակիցների ո-րոնք արդէն Նուպար փաշան քաղաքակր-թեան վերջին երեւոյթին վրայ, երբ անգլիական գրաւումէն յետոյ անոնց վարչութեան տակ գործերի գլուխը կը գտնուէր, Արգարեւ այս նոր պայմանե-րի տակ ալ նոյն, յատկութիւնները գոր-ծածեց որոնք առիթ ունեցած էր գոր-ծադրելու ինքնավար եզրափակուի վարչու-թեան օրով :

Անտեղի կըլլայ ուրանալ թէ Նուպար վերջապէս կրցաւ հաշտուիլ բրիտանական խնամակալութեան հետ, թէ մինչեւ ան-գամ այն խորհրդականներէ մին եղաւ, որոնք Լորտ Գրոմըր յօժարակամ պիտի յանձնարարէր խորիւ Ապպասին, եթէ Ապպասին արդէն լաւ մտածելով անոնք պաշտօնի կանչած չլինէր : Սակայն և այն-պէս Նուպար փաշան առանց վշտի չլսո-նարհեցաւ կատարուած իրողութեան առ-ջեւ : Տխրութեամբ հրաժարեցաւ այն փառաւոր երազէն զոր կազմած էր, ինչ պէս նաեւ Մէհմէդ Ալին սերնդին մեծ խափնեքն ու իրենց գլխաւոր գործա-կալներ, վերականգնելու համար Նեղոսի ձորին մէջ և մինչեւ անապատին սահ-մանագլուխները Փարաւոնների կայսրու-թիւնը : Մեծ վշտով գլուխ ծռեց լուծի մը տակ զոր նախ իրեն յիշուի առժա-մանակեայ ու սահմանափակ համարած էր — այնքան հաւատք ունէր Անգլիայի խօսքին վրայ — և կը տեսնէր որ այդ լուծ կը հաստատուէր ու կերկարէր ամե-նաչէնի պատրուակներով :

Միայն թէ իրեն պետական մարդ, երբ իր ընկերի համար վերջնական որո-շումը տուաւ, համակերպութեան մինչեւ ծայրը գնաց ալ, հաւատարիմ եղաւ նոր գերիշխանութեան նկատմամբ ինչպէս որ հաւատարիմ եղած էր կառավարութեան նախկին վիճակին : Ո՞վ չզգար լանկեղ-ծութեան ու հաւատարմութեան շեշտ մը ու միանգամայն տեսակ մը ինքնակամ հրաժարումի սուր շեշտը իր ըսած այս խօսքի մէջ զոր կը յիշատակէ թայմը և որ այնքան բաներ կը հասկնէ. « Եզրի-տուս ալ կառավարութիւն մը չէ, այլ այս երկիրը գրաւող բանակէն պահպա-նուած (չի ձամարմակէր քուստի սահմանա-րուած) վարչութիւն մը » :

Այս, ճիշդ է. հիմակուհիմա և քանի որ տեւէ, հրապարակաւ տրուած խոս-տումներին հակառակ, Անգլիայի եզրի-տուսի վրայ իր ձեռք դրած կենալը, կա-րելի է որ Գահիրէի մէջ ճարտար ու ե-ռանդուն վարիչներ և օրինակելի պաշտ-նեաներ լինին, բայց ալ պետական մարդ չլինիր : Խորիւ ունեցած պետական յատ-կութեան տէր վերջին նախարարը այն է որ այս օր կը քաղուի գործէ, ընկճուած ոչ այնքան տարիքէ կամ տկարութենէ, որքան ներկայ հանգամանքների մէջ ի գործ դրուած իշխանութիւնէ զգուհիլն :

Ինչ որ եզրափակու կը կորսնցունէ, իր ունեցած եւրոպական պետական վերջին մարդն է, այսինքն ոչ միայն արեւմտեան

կրթութեան ու զուտ յառաջդիմական գաղափարների տէր, այլ և բարձրա-գոյն արժէքի ու տիեզերական համարի տէր : Իր յաջորդ, Մուսթաֆա Ֆէհմի փաշա, կրնայ շատ արժանիքի տէր մէկը լինել, մասնաւորապէս հընթեան մը ար-ժանիքը դէպի երկրին ճշմարիտ տէրերը :

Անգլիա վերջապէս պիտի հասկնայ որ եզրափակուի գրաւումը երկարաձգելը ոչ միայն բնական պատճառ մ'եղած է թիւրքի մէջ իր գործունէութեան տը-կարանալուն, այլ և պարզապէս կասեցու-ցած է եզրափակուի մէջ կառավարական այնպիսի մարդերի, այնպիսի լուսաւորեալ և հաստատամիտ քաղաքագէտների երե-ւան դալը, առանց որոնց երկրի մը ինք-նավարութիւնը երբէք չկարելի չէ :

ՓՐԱՆՍԱ

Բանամաի ընկերութեան կաշա-ռատութիւններով մի քանի երես, փոխանների քուէները դնելու միջ-նորդ եղող Արթուր որ անգտանեի դարձած և ի բացակայութեան 5 տա-րի բանտարկութեան դատապար-տուած էր, ամսիս 16ին ձերբակա-լուած է Լոնտոնի մէջ ուր մի քանի ամէս ի վեր կը բնակի և թէյի վաճա-ռականութեամբ կը զբաղի եղբր :

Անգլիական դատարանը օրէնքին համեմատ տեղեկանալէ յետոյ թէ սա քաղաքական յանցաւոր չէ, այլ խա-ղախութեան համար դատապար-տուած մէկը, պիտի յանձնէ զայն ֆրանսական ոստիկանութեան :

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԹԻՖԼԻՉԻ ՄԻՋ

Թիֆլիզէն կը հեռագրեն նոյ. 14ին :

Ջրհեղեղի նման անձրեւ եկած լինելով լեռները, բոլոր գետերը յոր-դած են : Կուր գետը 3 սառէնէն (6 մէթր և 40 հարիւրորդամէթր) աւե-լի բարձրացաւ. անդրկովկասեան եր-կաթուղիի գիծը մի քանի հարիւր վէշտ տարածութեան վրայ սաստիկ զնաւուած է : Կորի քաղաքը մասամբ ողողուած է : Պաթումի և ֆօթիի ճա-նապարհով Անդրկովկասի հետ յարա-բերութիւնները կտրուած են :

Եղած զնաւը մի քանի միլիօնի կը հասնի :

Սաստիկ անձրեւներ կուգան դեռ վրաստանի և Իմէրէթի լեռները լնչ-պէս նաեւ Գուրիայի և Թիֆլիզի նահանգներին մէջ :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսիայի կայսրութիւն մի աղբիկ զաւակ ծնաւ : Մայրն ու նորածին Օլկա մեծարքիւքսուհին առողջ վի-ճակի մէջ են :

— Պուլկարիայի իշխանը մի երկ-րորդ մանչ զաւակ ալ ունեցաւ որ կո-չուցաւ կիւրեղ, իշխան Բրէսլաւի (Բրէսլաւ Պուլկարիայի նախկին մայ-րաքաղաքն է) և զուգո Սաքսի :

Le Gérant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du M
Allées de Meilhan, 44.